

PROGRAM PRAKTYKI OGÓLNOPEDAGOGICZNEJ

(program opracowany w Katedrze Pedagogiki i Edukacji Zdrowotnej Instytutu Pedagogiki UMCS
przez dr hab. Agnieszkę Bochniarz i dr Annę Grabowiec)

30-godzinna praktyka pedagogiczna ciągła może być realizowana w szkołach podstawowych, w których studenci poznają różne aspekty rzeczywistości szkolnej ze szczególnym uwzględnieniem pracy wychowawcy klasy.

Zaliczenia praktyki dokonuje uczelniany opiekun na podstawie:

1. Wypełnionego w Systemie Obsługi Praktyk dziennika praktyk ilustrującego wykonanie zadań przez studenta.
2. Dokumentacji wykonanych zadań (obowiązkowych i fakultatywnych) zgodnie ze wskazaniem uczelnianego opiekuna praktyki.
3. Zaświadczenia o odbytej praktyce (do pobrania w Systemie Obsługi Praktyk).

Cele praktyki:

Realizacja przedstawionych w programie praktyk zadań umożliwi studentom:

- wieloaspektowe i refleksyjne poznawanie rzeczywistości edukacyjnej i codziennej pracy nauczycieli-wychowawców w konfrontacji z wiedzą teoretyczną;
- zastosowanie wiedzy w praktyce, przećwiczenie umiejętności nabytych w trakcie kształcenia akademickiego oraz zdobycie nowych (w zakresie pracy dydaktycznej i wychowawczej);
- zapoczątkowanie procesu identyfikacji z zawodem i tworzenia własnej koncepcji pracy wychowawczej;
- refleksję na temat etycznych wymiarów pracy nauczyciela;
- wzmocnienie motywacji do zdobywania kompetencji zawodowych w dalszym kształceniu akademickim.

Zakres obowiązków studentów podczas praktyki ogólnopedagogicznej

Studenci podczas praktyki ogólnopedagogicznej powinni:

- zapoznać się z obowiązującymi w szkole zasadami zachowania (wynikającymi z uwarunkowań prawnych, regulaminu szkoły itp.) i dostosować się do nich;
- rzetelnie wykonywać programowe zadania, dokumentować je na bieżąco w „Dzienniku praktyk”, oraz starać się jak najefektywniej wykorzystać czas praktyki;
- zbierać materiały niezbędne do realizacji zadań wynikających z programu praktyki;
- w razie potrzeby służyć pomocą nauczycielowi i uczniom;
- wykazywać się wysokim poziomem kultury osobistej;
- w terminie określonym przez uczelnianego opiekuna praktyk zamieścić w Systemie Obsługi Praktyk wszystkie materiały niezbędne do zaliczenia praktyki.

Zakres treści: obszary poznania, zadania.

Zakres tematyczny	Szczegółowe zadania
I. Szkoła jako instytucja oświatowa	
<p>1. Prawne, organizacyjne i finansowe podstawy funkcjonowania szkoły.</p> <p>2. Miejsce szkoły w systemie oświatowym i środowisku lokalnym - związki i zakres współpracy szkoły z instytucjami oświatowo - wychowawczymi, kulturalnymi, itp.</p> <p>3. Sytuacja zawodowa nauczyciela w świetle przepisów oraz w praktyce oświatowej (status zawodowy nauczyciela, prawa i obowiązki, stopnie i warunki awansu zawodowego).</p>	<p>Zadaniem studenta jest zdobycie informacji z różnych źródeł:</p> <p>-zapoznanie się z przepisami prawnymi oraz dokumentacją szkoły (np. „Ustawa o systemie oświaty”, „Karta nauczyciela”, „Podstawy programowe” kształcenia, plany i programy pracy dydaktycznej i wychowawczej, statut szkoły),</p> <p>-rozmowy z dyrektorem/-ką, nauczycielami i innymi pracownikami szkoły.</p>
II. Proces kształcenia	
Organizowanie środowiska uczenia się	
<p>1. Wprowadzanie ładu i dyscypliny na lekcji. Działania prewencyjne. Postawa nauczyciela wobec dyscypliny. Zachowania zakłócające uczniów. Działania interwencyjne nauczyciela i ich skuteczność.</p>	<p>1. Obserwacja i analizowanie działań prewencyjnych nauczyciela, zachowań zakłócających uczniów, reakcji nauczyciela (rodzaj ingerencji, ich skuteczność). Przyczyny zachowań zakłócających uczniów (zbieranie informacji od uczniów i nauczycieli).</p>
Proces nauczania-uczenia się podczas lekcji	
<p>1. Realizacja zasad uczenia się i motywacji podczas lekcji.</p> <p>2. Kontrola i ocena w procesie dydaktycznym. Wewnątrzszkolny System Oceniania a własny system nauczyciela w zakresie kontrolowania i oceniania osiągnięć uczniów. Kryteria oceniania. Udział uczniów w procesie kontroli i oceny.</p>	<p>1. Obserwacje lekcji przedmiotowych - obserwacja zachowania uczniów i nauczyciela, ich wzajemnych relacji pod kątem: realizacji zasad uczenia się i motywacji przez nauczyciela podczas lekcji - sporządzenie protokołu obserwacji lekcji (zadanie fakultatywne).</p> <p>2. Wewnątrzszkolny System Oceniania - założenia i realizacja. Ocenianie w oczach uczniów. Kontrola i ocena w praktyce: pomoc w sprawdzaniu prac klasowych, kart pracy (w przypadku obserwacji lekcji zgodnych z kierunkiem studiów) - przedyskutowanie z nauczycielem kryteriów oceny.</p> <p>Sporządzenie miniopracowania na temat systemu kontroli i oceny stosowanego w szkole (na podstawie analizy dokumentów, obserwacji, rozmów z nauczycielami i uczniami) (zadanie fakultatywne).</p>

III. Wychowanie w szkole	
Szkolne warunki wychowania	
<p>1. Cele i zadania pracy wychowawczej w świetle programu wychowawczo-profilaktycznego szkoły.</p> <p>2. Realizacja i ewaluacja programu wychowawczo-profilaktycznego szkoły.</p>	<p>1. Analiza programu wychowawczo-profilaktycznego szkoły.</p> <p>2. Analiza i ocena (np. na podstawie własnych obserwacji, analizy tematyki godzin wychowawczych w klasach, rozmów z nauczycielem i uczniami, badań ankietowych) rzeczywistej realizacji programu wychowawczo-profilaktycznego szkoły i jego skuteczności w kontekście szkolnych warunków wychowania.</p>
Relacje nauczyciel –uczeń	
<p>1. Porozumiewanie się w relacjach wychowawczych. Język akceptacji i język nieakceptacji w relacjach nauczyciel-uczniowie. Rozwiązywanie konfliktów i problemów interpersonalnych. Oddziaływanie nauczyciela na poczucie własnej wartości uczniów.</p>	<p>1. Analiza i ocena sposobu porozumiewania się nauczyciela z uczniami w sytuacjach pozadydaktycznych.</p> <p>Sporządzenie miniopracowania na temat oddziaływania nauczyciela na poczucie własnej wartości uczniów (zadanie fakultatywne).</p>
Rola i zadania wychowawcy w organizowaniu pracy z klasą	
<p>1. Funkcje i zadania wychowawcy klasy.</p> <p>2. Poznawanie uczniów i klasy szkolnej.</p> <p>3. Planowanie pracy wychowawczej z klasą – założenia, zakresy, metody i formy pracy; udział uczniów w planowaniu działań wychowawczych; ewaluacja pracy wychowawczej.</p> <p>4. Stymulowanie rozwoju grupy.</p> <p>5. Planowanie i prowadzenie godzin wychowawczych.</p> <p>6. Współpraca z rodzicami – formy kontaktów, zakresy współpracy, spotkania z rodzicami.</p>	<p>1. Na podstawie rozmów z wychowawcą klasy zebranie informacji nt. jego funkcji i zadań (diagnostycznych, profilaktycznych, wychowawczych, organizacyjno - administracyjnych). Analizowanie dokumentacji prowadzonej przez wychowawcę klasy.</p> <p>2. W porozumieniu z wychowawcą przeprowadzenie badań w wybranej klasie (np. obserwacja, rozmowy i wywiady, ankiety, badania socjometryczne, analiza dokumentów i wytworów) oraz opracowanie jej całościowej charakterystyki – <u>zadanie obowiązkowe</u> (w oparciu o wskazówki zawarte w materiałach pomocniczych).</p> <p>3. Analiza działań wychowawcy klasy na rzecz stymulowania rozwoju i integracji grupy oraz ocena ich skuteczności.</p> <p>4. Obserwacja godziny wychowawczej (analiza celów lekcji, stosowanych metod, atmosfery, relacji wychowawca-uczniowie).</p> <p>5. Przeprowadzenie samodzielnie 1 godziny wychowawczej z wykorzystaniem metod aktywizujących – przy współpracy z opiekunem praktyk (wspólne przygotowanie scenariusza godziny wychowawczej). Po przeprowadzonej lekcji należy: zebrać informacje zwrotne od uczniów, opiekuna praktyk</p>

	<p>oraz dokonać autoewaluacji - wnioski zapisać pod scenariuszem (<u>zadanie obowiązkowe</u>).</p> <p>6. Rozmowa z nauczycielem na temat form kontaktów z rodzicami, wzajemnych oczekiwań, sytuacji wymuszających natychmiastowy kontakt wychowawcy klasy z rodzicami oraz analiza trudności doświadczanych przez nauczyciela w kontakcie z rodzicami. W miarę możliwości uczestniczenie w zebraniu z rodzicami.</p>
Organizacja czasu wolnego	
<p>1. Oferta zajęć pozalekcyjnych w szkole.</p> <p>2. Organizacje dziecięce i młodzieżowe.</p>	<p>1. Zapoznanie się z ofertą zajęć pozalekcyjnych w szkole (np. koła zainteresowań, zespoły artystyczne, zajęcia sportowe) oraz analiza ich dostępności, popularności wśród uczniów. Obserwacja zajęć koła zainteresowań związanego z kierunkiem studiów (ewentualna pomoc nauczycielowi/uczniom).</p> <p>W miarę możliwości zaangażowanie się w przygotowania oraz aktywny udział w imprezie szkolnej (np. festyn szkolny, zabawa integracyjna, wyjście do kina).</p> <p>2. Zdobycie przez studenta informacji na temat organizacji działających w szkole - ich liczby, zasad i zakresu działania na rzecz szkoły i środowiska lokalnego.</p>
IV. Działalność opiekuńczo-wychowawcza szkoły	
Bezpieczeństwo i profilaktyka w szkole	
<p>1. Zasady zapewniania bezpieczeństwa uczniom w szkole i poza nią.</p> <p>2. Zapobieganie i przeciwdziałanie agresji i przemocy.</p> <p>3. Opieka zdrowotna.</p> <p>4. Promocja zdrowia i profilaktyka.</p>	<p>1. Analiza statutu i procedur w zakresie postępowania w sytuacjach kryzysowych a także procedur ochrony dzieci i młodzieży.</p> <p>2. Zjawisko przemocy/agresji w szkole – w relacjach rówieśniczych, dorośli-uczniowie. Zapoznanie się ze sposobami zapobiegania i przeciwdziałania agresji oraz ocena ich skuteczności (na podstawie obserwacji lekcji i w trakcie przerw międzylekcyjnych, rozmów z uczniami, nauczycielami oraz pedagogiem/psychologiem szkolnym). Zapoznanie się z programami profilaktycznymi realizowanymi w szkole (np. „Trening zastępowania agresji”) – sporządzenie miniopracowania na temat zapobiegania i przeciwdziałania agresji i przemocy w szkole (zadanie fakultatywne).</p> <p>3. Zapoznanie się z formami opieki zdrowotnej w szkole (np. opieka lekarska, stomatologiczna, zajęcia korekcyjne); jeśli jest gabinet lekarski – przeprowadzenie rozmowy z pracownikiem medycznym na temat ogólnego stanu zdrowia uczniów, najczęstszych problemów zdrowotnych.</p> <p>4. Analiza i ocena działań szkoły dotyczących promocji zdrowia, edukacji seksualnej, profilaktyki uzależnień.</p>

Rodzina – formy pomocy rodzinie	
<p>1. Formy pomocy rodzinie.</p> <p>2. Świetlica.</p>	<p>1. Rozmowa z pedagogiem szkolnym, wychowawcą na temat problemów funkcjonowania ucznia z rodziny dysfunkcyjnej (np. alkoholizm, przemoc domowa, bezrobocie).</p> <p>2. Zapoznanie się możliwościami i formami udzielania pomocy rodzinom dysfunkcyjnym.</p> <p>Sporządzenie miniopracowania na temat problemów szkolnego funkcjonowania ucznia z rodziny dysfunkcyjnej (zadanie fakultatywne).</p> <p>3. Jeśli w szkole funkcjonuje świetlica – obserwacja zajęć świetlicowych, pomoc w organizowaniu zajęć, rozmowa z nauczycielem na temat celów, zadań, zasad pracy świetlicy.</p>
Wspieranie uczniów	
<p>1. Pomoc uczniom z trudnościami w nauce.</p> <p>2. Uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.</p> <p>3. Funkcje i zadania innych pracowników pedagogicznych szkoły (pedagoga, psychologa, logopedy, doradcy zawodowego) oraz zakres ich współpracy z wychowawcą klasy.</p>	<p>1. Zapoznanie się z przyczynami trudności w nauce (rozmowa z nauczycielem, pedagogiem/psychologiem szkolnym, uczniami; obserwacja relacji nauczyciel - uczeń podczas lekcji). Poznanie sposobów i form pomocy uczniom z trudnościami. W porozumieniu z nauczycielem objęcie opieką ucznia z trudnościami w zakresie przedmiotu nauczania zgodnego z kierunkiem studiów studenta (pomoc w odrabianiu lekcji, przygotowanie do sprawdzianu, sprawdzenie zeszytu, asystowanie podczas lekcji itp.).</p> <p>2. Poznanie specjalnych potrzeb edukacyjnych, np. uczniowie zdolni, z niepełnosprawnością fizyczną i intelektualną, zespołem nadpobudliwości psychoruchowej, chorobą przewlekłą, zaburzeniami ze spektrum autyzmu itp. Analiza i ocena działań pomocowych szkoły.</p> <p>Sporządzenie miniopracowania – „Charakterystyka sytuacji szkolnej ucznia ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi” (zadanie fakultatywne).</p> <p>3. Zapoznanie się z formami wspomagania uczniów w projektowaniu ścieżki edukacyjno-zawodowej.</p>

Warunki zaliczenia praktyki – zadania obowiązkowe i fakultatywne:

Zadaniem studenta jest wykonanie i udokumentowanie następujących zadań obowiązkowych:

1. Opracowanie charakterystyki klasy szkolnej.
2. Samodzielne przeprowadzenie godziny wychowawczej według oryginalnego scenariusza (w dokumentacji należy przedstawić scenariusz godziny wychowawczej wraz z uwagami po realizacji i opinią nauczyciela).

Zadania fakultatywne - 2 do wyboru:

- Protokół z obserwacji lekcji pod kątem realizacji zasad ucznia się i motywacji przez nauczyciela podczas lekcji.
- Miniopracowanie na temat systemu kontroli i oceny stosowanego w szkole.
- Miniopracowanie na temat oddziaływania nauczycieli na poczucie własnej wartości uczniów.
- Miniopracowanie na temat zapobiegania i przeciwdziałania agresji i przemocy w szkole.
- Miniopracowanie na temat problemów szkolnego funkcjonowania ucznia z rodziny dysfunkcyjnej.
- Miniopracowanie na temat sytuacji szkolnej ucznia ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

MATERIAŁY POMOCNICZE DO ZADAŃ (przykłady)

I. Charakterystyka klasy szkolnej – wzór (minimum 2 strony)

Plan charakterystyki klasy szkolnej:

1. Źródła wiedzy o klasie (wymienienie wszystkich metod badania – obserwacje; wywiady z wychowawcą, nauczycielami, uczniami; badania socjometryczne, ankietowe; analiza dokumentów).
2. Ogólne dane o klasie (wiek, liczebność, płeć uczniów, stan zdrowia itp.).
3. Środowisko rodzinne uczniów (ogólnie - jakie dominują, czy i w jakiej liczbie występują rodziny dysfunkcyjne).
4. Postępy uczniów w nauce.
5. Struktura socjometryczna (po ewentualnym przeprowadzeniu badań socjometrycznych) i poziom integracji klasy. Charakterystyka relacji między uczniami.
6. Zainteresowania i aspiracje uczniów (m.in. udział w olimpiadach, konkursach, kołach zainteresowań, akcjach społecznych, wolontariacie).
7. Inne uwagi i spostrzeżenia o uczniach i klasie.

UWAGA:

Przy przedstawianiu różnych danych (o uczniach lub klasie) wskazane jest, by student podał źródła informacji (np. własna obserwacja na lekcji, wywiad z wychowawcą, przeprowadzone badanie socjometryczne) a formułowane wnioski popierał wynikami badań (przykładami konkretnych

zachowań, wynikami badań ankietowych lub socjometrycznych, wypowiedziami uzyskanymi podczas wywiadu, itp.). Jako załączniki należy dołączyć tabelę socjometryczną i socjogram, kwestionariusz ankiety, zbiorcze opracowania wyników ankiety, plany wywiadów itp.

W charakterystyce klasy student nie powinien używać nazwisk uczniów - jedynie imię lub imię wraz z pierwszą literą nazwiska, ewentualnie inicjał (ustawa o ochronie danych osobowych).

II. Scenariusz godziny wychowawczej – wzór

Schemat scenariusza zajęć:

1. Temat zajęć, klasa.
2. Cele formułowane z perspektywy ucznia (opracowane wspólnie z nauczycielem)
3. Czas zajęć, potrzebne materiały, aranżacja przestrzeni.
4. Metody nauczania.
4. Przebieg zajęć (dokładny opis czynności nauczyciela i uczniów), ewentualnie załączniki (np. karty pracy).

Godzinę wychowawczą student powinien przeprowadzić w obserwowanej wcześniej klasie. Opracowany scenariusz godziny wychowawczej (wybór tematu powinien być dostosowany do oczekiwań uczniów oraz uzgodniony z wychowawcą klasy) należy przedstawić do akceptacji szkolnemu opiekunowi praktyk.

Po przeprowadzonej lekcji należy uzyskać opinię nauczyciela obecnego podczas prowadzonej przez studenta godziny wychowawczej i umieścić ją pod scenariuszem godziny wychowawczej.

III. Wskazówki do obserwacji i analizy lekcji pod kątem realizacji zasad uczenia się i motywacji

Przed obserwacją lekcji student powinien przygotować arkusz obserwacyjny, podzielony na rubryki (każda z nich będzie zawierać inną zasadę uczenia się i motywacji) oraz przypomnieć sobie dokładnie, jakie zachowania nauczyciela świadczą o przestrzeganiu, a jakie o łamaniu każdej z nich. Podczas lekcji powinien wpisywać w odpowiednich rubrykach tylko te zachowania, które świadczą o przestrzeganiu lub łamaniu poszczególnych zasad (niektóre zachowania mogą odnosić się do więcej niż jednej zasady). Wskazane jest, by po zakończeniu lekcji student przeanalizował zapiski i wyciągnął wnioski.

IV. Wskazówki do miniopracowań

a/ Miniopracowanie na temat systemu kontroli i oceny stosowanego w szkole

Student powinien za pomocą różnych metod (obserwacje, wywiady i rozmowy, analiza dokumentów, ewentualnie ankieta) zebrać jak najwięcej informacji dotyczących praktyki kontrolowania i oceniania w szkole. Warto:

- przeanalizować przyjęte przez nauczyciela kryteria oceny, organizację kontroli (częstość, metody, odniesienie do celów edukacyjnych);
- zebrać informacje o tym, jak nauczyciel (poszczególni lub w rozwiązaniach stosowanych przez wszystkich) radzą sobie z dylematami oceniania. Dobrze byłoby zapytać, co sprawia nauczycielowi szczególne trudności (czynniki pomagające - utrudniające ocenianie);
- podczas rozmowy z uczniami dobrze byłoby poznać ich odczucia związane z kwestią kontroli i oceny w szkole. Przykładowo, może zapytać, czy są zadowoleni z systemów kontrolowania i oceniania stosowanych przez poszczególnych nauczycieli.

b/ Miniopracowanie na temat oddziaływania nauczycieli na poczucie własnej wartości uczniów

Chcąc zaobserwować, w jaki sposób nauczyciele poprzez swoje zachowania oddziałują na poczucie własnej wartości uczniów warto przedstawić, przeanalizować i zinterpretować zauważone konkretne przykłady (bez nazwisk) zachowań nauczycieli wzmacniających i obniżających poczucie własnej wartości uczniów (zob. Pankowska D., *Poczucie własnej wartości a wychowanie*, W: Pankowska D., *Pedagogika dla nauczycieli w praktyce. Materiały metodyczne*. Impuls, Kraków 2008, s.242-256).

c/ Miniopracowanie na temat sytuacji szkolnej ucznia ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Student poznając sytuację szkolną ucznia powinien wziąć pod uwagę:

- opinię/orzeczenie z poradni psychologiczno-pedagogicznej i inne dokumenty (w miarę możliwości);
- funkcjonowanie ucznia na lekcjach z różnych przedmiotów;
- rozmowę z nauczycielami o dostosowaniu form pomocy uczniowi;
- analizę dokumentów (zeszyty i inne prace ucznia);
- wyniki w nauce, w tym odnoszone sukcesy edukacyjne szkolne i pozaszkolne.